

УДК 334.72-025.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-8-8>**Соріна О.О.**кандидат економічних наук,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6644-6377>**Коротунова О.В.**кандидат технічних наук,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0883-5550>

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ ПРОЄКТ: СУТНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЯ

Дану наукову статтю присвячено уточненню змісту категорії «підприємницький проєкт», визначенню його основних характеристик і типологічних ознак. Доведено, що в сучасних динамічних умовах господарювання проєктний підхід як форма управління ресурсами, є дуже зручним для реалізації підприємницьких ініціатив, оскільки сприяє чіткому встановленню цілей, оптимізації використання ресурсів, більш ретельному плануванню та контролю здійснення окремих процесів, своєчасній ідентифікації ризиків тощо. Проте, незважаючи на поглиблення взаємодії сфер підприємництва та проєктного управління, в наукових джерелах відмічається відсутність як чіткого трактування категорії «підприємницький проєкт», так і впорядкованих поглядів на її внутрішній зміст. В статті проаналізовано різні аспекти розуміння вітчизняними та зарубіжними науковцями категорії «підприємницький проєкт», що дозволяє стверджувати про переважання термінологічної, а не змістовної взаємодії сфер підприємництва та проєктного управління. Виділено характерні ознаки підприємницьких проєктів. З'ясовано, що переважна більшість авторів пов'язує підприємницькі проєкти з пошуком або створенням можливостей і реалізацією стратегічних намірів щодо розвитку нового або існуючого підприємства та підвищенням його прибутковості. Доведено, що використання класифікації (типології) проєктів дозволяє вирішити низку завдань практичного характеру, серед яких визначення пріоритетності та формування портфелю проєктів, вибір методів та інструментів для вирішення окремих проєктних завдань, обґрунтування підходів до оцінки кінцевих результатів, формування моделей взаємодії зі стейкхолдерами проєкту тощо. Визначено, що існуючі класифікації проєктів не є універсальними, мають значну кількість внутрішніх протиріч та недостатньою мірою відповідають вітчизняним умовам здійснення проєктної діяльності. Проаналізовано підходи різних авторів до визначення окремих типологічних (класифікаційних) ознак проєктів. Узагальнено класифікаційні ознаки, які можуть бути застосовані для створення типології підприємницьких проєктів.

Ключові слова: проєкт, програма, підприємницький проєкт, типологія проєктів, класифікація проєктів.

Sorina Oksana, Korotunova Olena

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

ENTREPRENEURIAL PROJECT: ESSENCE AND TYPOLOGY

This scientific article is devoted to clarifying the content of the "entrepreneurial project" category, defining its main characteristics and typological features. It has been proven that in modern dynamic economic conditions, the project approach as a form of resource management is very convenient for the implementation of entrepreneurial initiatives, as it helps to clearly set goals, optimize the use of resources, more carefully plan and control the implementation of individual processes, timely identification of risks, etc. However, despite the deepening interaction of the spheres of entrepreneurship and project management, scientific sources note the absence of both a clear interpretation of the category "entrepreneurial project" and ordered views on its internal content. The article analyzes various aspects of the understanding of the category "entrepreneurial project" by domestic and foreign scientists, which allows us to assert the predominance of terminological rather than substantive interaction of the spheres of entrepreneurship and project management. Characteristic features of entrepreneurial projects are highlighted. It was found that the vast majority of authors associate entrepreneurial projects with the search or creation of opportunities and the implementation of strategic intentions regarding the development of a new or existing enterprise and increasing its profitability. It has been proven that the use of the classification (typology) of projects allows solving a number of tasks of a practical nature, including prioritization and the formation of a portfolio of projects, the selection of methods and tools for solving individual project tasks, the justification of approaches to the assessment of final results, the formation of models of interaction with project stakeholders, etc. It was determined that the existing classifications of projects are not universal, have a significant number of internal contradictions and do not sufficiently meet the domestic conditions for the implementation of project activities. The approaches of various authors to the definition of individual typological (classification) features of projects are analyzed. The classification features that can be used to create a typology of business projects are summarized.

Keywords: project, program, entrepreneurial project, typology of projects, classification of projects.

Постановка проблеми. Термін «підприємницький проєкт», що виник на стику двох дисциплін – підприємництва та управління проєктами, все частіше можна зустріти у науковій літературі, проте слід відмітити як нечітке трактування даної категорії, так і відсутність впорядкованого погляду на її внутрішній зміст.

Питання класифікації проєктів у наукових джерелах часто розглядається у спрощеному вигляді, стосовно абстрактного «універсального» проєкту [1; 2], або навпаки – стосовно проєктів певного виду [3]. Таким чином, перед тим як переходити до питань застосування проєктної термінології та методології у сфері

підприємництва, вважаємо за доцільне визначення змісту категорії «підприємницький проект» та класифікаційних ознак, які можуть бути застосовані до цього типу проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та характерні особливості категорії «підприємницький проект» досліджували Горбаченко С.А. [4], Карпов В.А. [5], Asquin A., Condor R., Schmitt C. [6], Mbiru J.E. [7], Miahkykh I., Shkoda M. [8], Patzelt H., Behrens J., Wolfe M.T., Shepherd D.A. [9], Shao Q.-G., Liou J.J.H., Weng S.-S., & Su P. [10].

Питанню класифікації проектів присвятили свої роботи Аптекарь С.С., Верич Ю.Л. [2], Березін О.В., Безпарточний М.Г. [1], Блага Н.В. [11], Шаров Ю.П., Безуглий Д.Г. [3], Crawford L., Hobbs J.B., Turner J.R. [12], Wysocki R.K., McGary R. [13].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є уточнення змісту категорії «підприємницький проект», визначення його характеристик і класифікаційних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови господарювання сприяють швидкому розвитку проектного управління та поширенню його на різні сфери діяльності, однією з яких є підприємництво. В загальному вигляді проектний підхід може розглядатися як особлива форма управління, що дозволяє зосередити увагу та сконцентрувати ресурси для успішної реалізації комплексу завдань з певною інноваційною складовою, за наявності часових, ресурсних та бюджетних обмежень. Таким чином, за своєю сутністю проектний підхід є дуже вдалим для реалізації саме підприємницьких ініціатив, оскільки сприяє чіткому встановленню цілей, оптимізації використання ресурсів, більш ретельному плануванню та контролю здійснення окремих процесів, своєчасній ідентифікації ризиків тощо. Проте, незважаючи на поглиблення інтеграції підприємництва та проектного управління, досі існує велика кількість невирішених проблем щодо теоретико-методологічних засад цієї нової сфери.

Перш за все слід відмітити, що в науковій літературі майже не зустрічається не тільки ґрунтового визначення категорії «підприємницький проект», но і систематизованих поглядів на її зміст. Наприклад, Карпов В.А. як синонім підприємницького проекту використовує поняття «інвестиційний проект» і розглядає його зміст через складові, до яких відносить об'єкт проекту, продукт або послугу проекту, ресурси (матеріальні, інтелектуальні; трудові, фінансові, тощо) та результати проекту. Ієрархія цілей інвестування у подібні проекти, на думку автора, включає прибутковість (не нижче попередньо встановленого рівня); горизонтальне зростання підприємства шляхом збільшення частки ринку та обороту; підтримку репутації серед споживачів та збереження ринкової частки; досягнення високої продуктивності праці; інноваційну діяльність та впровадження нової продукції [5, с. 34–35].

Наступна категорія авторів в тому чи іншому вигляді проводить аналогію між підприємницькими та бізнес-проектами. Так, Швиданенко Г.О. та Бойченко К.С. класифікують наміри щодо розвитку підприємств за критерієм належності до підприємницької діяльності на підприємницькі (такі, що формуються та досягаються в процесі підприємницької діяльності) та непідприємницькі (які притаманні неприбутковим

організаціям, громадським рухам, науково-дослідним установам тощо) [14, с. 67]. А в якості одного з ефективних інструментів реалізації підприємницьких намірів, в свою чергу, автори називають бізнес-проекти та визначають їх як комплекс практичних заходів, в які інвестуються кошти з метою отримання певного економічного результату (величини чистого прибутку, доходу, конкретної частки цільового ринку тощо) [14, с. 70]. Горбаченко С.А., аналізуючи типи проектів за цільовою спрямованістю, виділяє маркетингові (ділові) або бізнес-проекти, особливістю яких є «орієнтація на удосконалення безпосередньо самого бізнесу, підвищення його якісного рівня, досягнення більш вагомих маркетингових результатів на основі ідеї або комплексу ідеї, які обґрунтовуються в бізнес-плані». Причому основна увага концентрується саме на використанні нововведень в поточної діяльності компанії з метою отримання значного комерційного або маркетингового результату, а не на процесі створення нововведення. Найважливішою специфічною рисою таких проектів, на думку автора, є наявність бізнес-плану, в той час як для доведення доцільності інших типів проектів достатньо техніко-економічного обґрунтування [4, с. 44–45]. Miahkykh I., Shkoda M., розглядаючи проекти в підприємстві, також використовують термін «бізнес-проект», та визначають його як проект, що розробляється, реалізується та фінансується (повністю або в частково) суб'єктом господарювання або під його керівництвом. Основою для виділення бізнес-проектів в окремий специфічний вид, на думку авторів, є особистий інтерес підприємця, що стимулює і спрямовує його зусилля на отримання результатів проекту [8, с. 95].

Інші автори, такі як Patzelt H., Behrens J., Wolfe M.T., & Shepherd D.A., визначають підприємницькі проекти у вигляді заходів, пов'язаних з ідентифікацією, оцінкою та використанням потенційних можливостей організації. Причому, згідно визначення підприємництва, що наводять автори, реалізація таких проектів можлива як шляхом заснування незалежного підприємства, так і в рамках існуючої компанії [9]. Поділяючи цю точку зору, Qi-Gan Shao, James J. H. Liou, Sung-Shun Weng, Peiyao Su зауважують, що підприємницький проект починається з бізнес-плану або інноваційної бізнес-моделі; при цьому підприємці прагнуть підвищити впізнаваність своїх проектів для залучення підтримки інвесторів та уряду [10, р. 1331].

Таким чином, переважна більшість авторів пов'язує підприємницькі проекти з пошуком можливостей та реалізацією стратегічних намірів щодо розвитку підприємства, підвищенням його прибутковості. Про інноваційну складову таких проектів згадують не всі науковці, проте з цього приводу припускаємо, що підприємницькі проекти можуть реалізовуватись як на основі традиційної, так і на основі інноваційної моделі підприємницької діяльності:

– традиційна (класична, консервативна) модель має на меті максимальну віддачу ресурсів, вкладених на початку діяльності, управління обсягами виробництва, виявлення та використання зовнішніх можливостей та внутрішніх резервів. Прикладом підприємницьких проектів, що мають за основу класичну модель, можуть бути проекти, пов'язані з модернізацією виробництва;

– інноваційна (новаторська) модель орієнтована на отримання прибутку за рахунок створення та просу-

вання інновацій [15, с. 8]. Прикладом підприємницького проекту, що реалізується на основі інноваційної моделі, може бути так званий стартап-проект – нещодавно започаткований радикально новий проект, заснований на достатньо амбітній бізнес-ідеї, який реалізується новоствореною компанією та призначений для формування і попереднього опрацювання бізнес-моделі з метою її подальшого масштабування [15, с. 14–16].

Узагальнюючи думки різних авторів, можна дійти висновку, що реалізація підприємницьких проектів можлива як на новостворених, так і на діючих підприємствах. Так, наприклад, Mbitu J.E. спираючись на концепцію корпоративного підприємництва – підхід, пов'язаний з виконанням вже існуючими підприємствами нових завдань, незалежно від традиційних бюрократичних організаційних процедур – виділяє чотири важливі елементи, що пов'язують корпоративне підприємництво з управлінням проектами:

- підприємницька орієнтація – демонстрація організаціями підприємницьких принципів, практик та поведінки, пов'язаних з процесами прийняття рішень;

- підприємницький менеджмент, який включає набір принципів і методів управління, що дозволяють організаціям відповідати «духу підприємництва»; головні з них: стратегічна орієнтація (здатність розпізнавати та використовувати можливості), менеджмент структур (впровадження органічних організаційних структур) та культура підприємництва (комплекс цінностей, вірувань, припущень, які визначають спосіб, у якій організація веде бізнес);

- корпоративне венчурне підприємництво, що дозволяє оновлювати організацію на стратегічному рівні шляхом інвестування у створення нових підприємств та напрямів діяльності, а також завдяки формуванню стратегічних альянсів, партнерств та спільних підприємств з метою посилення конкурентних переваг;

- корпоративна підприємницька стратегія, яка пов'язана із стимулюванням підприємницької поведінки всередині організації, що вимагає від керівників вищої ланки розробки заходів, які сприятимуть розвитку підприємницьких ініціатив (наприклад, визнання та нагородження ефективних проектних команд) [7, р. 27–31].

Таким чином, аналізуючи погляди зазначених вище авторів, можемо виділити наступні характеристики, притаманні підприємницьким проектам:

- причиною виникнення або ініціації підприємницького проекту є необхідність пошуку, створення або поява нових можливостей та їх подальша реалізація [9; 10];

- сутність підприємницького проекту пов'язана із процесом впровадженням інновацій [4; 15];

- ядром концепції підприємницького проекту є бізнес-модель, обґрунтування спроможності якої виконується за допомогою бізнес-планування [4; 10];

- основна рушійна сила для реалізації підприємницького проекту – особистий інтерес до його результатів з боку підприємця-ініціатора [7; 8];

- реалізація підприємницького проекту можлива як на існуючому підприємстві, так і шляхом заснування нової компанії (наприклад, у випадку стартап-проектів) [9; 15];

- джерела фінансування підприємницького проекту – власні кошти підприємця або кошти інвесторів [10].

Отже можна стверджувати, що незважаючи на значний потенціал використання проектного менеджменту для вирішення підприємницьких завдань, взаємне узго-

дження та інтеграція цих сфер досі знаходяться на низькому рівні: у наукових джерелах більшою мірою спостерігається взаємодія саме на рівні термінології, причому під поняттям «проект» розуміється практично будь-яка підприємницька (а іноді і бізнесова) ініціатива; змістовне ж наповнення цієї нової сфери ще більше потребує поглибленого опрацювання. Надалі під підприємницьким проектом будемо розуміти підприємницьку ініціативу, підґрунтям якої є бізнес-модель, та яка має певні проектні ознаки (мету з інноваційною складовою, наявність бюджету, обмеженість у часі тощо).

Найбільш поширеним методом логічного впорядкування проектів є їх класифікація. Згідно Словнику української мови, класифікація – це «система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями» [16, с. 175]. Методом, наближеним до класифікації за змістом, є типологія, яка може розглядатися як «засіб наукової класифікації за допомогою абстрактних теоретичних моделей (типів), в яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів» [17, с. 638]. За своєю сутністю як класифікація, так і типологія є засобами зробити речі більш керованими [12], проте вважаємо, що у зв'язку недостатньою опрацьованістю сфери підприємницьких проектів, для їх впорядкування бажано використовувати саме типологію, оскільки вона, на відміну від більш суворої та стійкої класифікації, є гнучкішою, припускає певні порушення правил, а також дозволяє долати спірні ситуації (такі як ступень прояву окремих властивостей) при віднесенні об'єкту до конкретного типу.

На думку Wysocki R.K., McGary R., профіль проекту визначає класифікацію проекту. В свою чергу, класифікація визначає міру використання методології проектного управління [13, с. 13]. Таким чином, класифікація або типологія проектів дозволяє вирішити низку завдань практичного характеру, а саме: обрати проекти для портфелю; визначити пріоритетність проектів за умови їх одночасної реалізації; здійснити вибір методів та інструментів для вирішення окремих проектних завдань; сформулювати підходи до оцінки кінцевих результатів проекту; з'ясувати особливості контактів зі стейкхолдерами проекту та обрати відповідну модель взаємодії; оцінити фактори та рівень ризиків.

Слід зазначити, що класифікації проектів, які пропонуються в наукових джерелах [2; 7; 15] не є універсальними, мають протиріччя у трактуванні окремих ознак (що розглянуто у роботі [3]), та іноді спираються на неадаптований до вітчизняних умов закордонний досвід.

Також деякі розповсюджені у літературних джерелах класифікаційні ознаки недоцільно застосовувати до підприємницьких проектів – так, підприємницькі проекти за своєю суттю відносяться до інвестиційних, а головною причиною їх виникнення є поява нових можливостей.

Отже, пропонуємо розглядати підприємницькі проекти за наступними типологічними ознаками:

- 1) за галузевою приналежністю: промислові, будівельні, освітні, транспортні, проекти у сфері торгівлі, проекти у сфері інформаційних технологій, комплексні проекти, тощо;

- 2) за ступенем складності: прості та складні (пов'язані із наявністю організаційних технічних, ресурсних чи комплексних завдань, вирішення яких

передбачає використання інноваційних підходів та відповідного підвищення витрат). Складні проекти, в свою чергу, можна поділити на:

– організаційно-складні – проекти, складність яких підвищується за рахунок великої кількості учасників та інших зацікавлених осіб;

– технічно-складні – проекти, складність яких підвищується за рахунок необхідності пошуку та використання нових технологічних рішень;

– ресурсно-складні – проекти, реалізація яких ускладнюється внаслідок проблем, пов'язаних із ресурсним забезпеченням;

– комплексно-складні – проекти, складність яких підвищується за рахунок дії декількох факторів одразу;

3) за тривалістю: короткострокові, середньострокові та довгострокові. Зауважимо, що поділення проектів за тривалістю є умовним та може залежати від різних факторів, головним з яких є галузева приналежність (так, наприклад, для IT-сфери, що характеризується швидким розвитком, проекти тривалістю більше 1 року можуть вважатися середньостроковими; в той же час до середньострокових можуть відноситися проекти деяких сфер добувної промисловості тривалістю більше 5 років) [2; 18; 19].

4) за структурою проекту: термінальні проекти, відкриті проекти, проекти, що розвиваються та мультипроекти. Ця типологічна ознака є дуже суперечливою як за складом, так і за змістом типів проектів: так, виділяючи моно-, мульти- та мегапроекти, Аптекар С.С. та Верич Ю.Л. [2] використовують ознаку «клас проекту», Карпов В.А. [5] «обмеженість ресурсів», а Блага Н.В. [11] – «структура проекту».

Найбільш повний перелік за цією ознакою, який включає чотири типи проектів, пропонують Березін О.В. та Безпарточний М.Г. [1, с. 36–43], виділяючи термінальні, відкриті проекти, проекти, що розвиваються та мультипроекти:

– термінальний проект – це проект, що характеризується визначеною метою та ресурсними обмеженнями, реалізується однією проектною командою та має життєвий цикл, який чітко окреслено моментами початку і закінчення. Досягнення встановленої мети у повному обсязі свідчить про завершення проекту та можливість спрямування залишків ресурсів на виконання інших проектів. Управління змістом таких проектів полягає, головним чином, у контролі відхилень після того, як було визначено зміст та продукцію проекту;

– проект, що розвивається, представляє собою низку окремих взаємопов'язаних ініціатив (що також можуть розглядатися як підпроекти більш низького ієрархічного рівня), які стосуються розвитку та удосконалення продукції, що виробляється. На момент ініціювання чітка кінцева (термінальна) мета для таких проектів не встановлюється – вона виникає в деякий момент часу, коли вичерпуються можливості подальшого розвитку внаслідок впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища – найважливішим з останніх є ефективність діяльності. Проте проекти, що розвиваються не зводяться до завдань постійного удосконалення продукції – вони також здатні ініціювати нові напрями та сфери, які потім можуть бути виокремлені у незалежні проекти. Керування змістом проектів, що розвиваються, спрямовано на управління змінами та структурою (або конфігурацією) продукції;

– відкритий проект – це проект, цілі якого є динамічними, мають характер індикаторів та підлягають коригуванню протягом всього терміну його реалізації. Кінцеві (термінальні) цілі для такого проекту не встановлюються під час стадії ініціації та не виникають надалі – часова структура його життєвого циклу хоча і включає стадії розробки та реалізації, проте принципово не обмежується у часі та має хвильовий характер. Як і проекти, що розвиваються, такі проекти мають ієрархічну структуру, причому на більш низьких змістовних рівнях вони можуть складатися з термінальних підпроектів із досяжними цілями та визначеними обсягами необхідних ресурсів. Проте кінцеві цілі вищого порядку змінюються внаслідок саморозвитку системи та впливу факторів зовнішнього середовища. Особливістю управління відкритим проектом є гнучкість, що забезпечується застосуванням ковзного принципу до всіх його функцій та підсистем (особливо функції планування);

– мультипроект представляє собою систему термінальних проектів, яка має відкритий життєвий цикл. Відмінність мультипроектів від відкритих проектів пов'язана з тим, що вони не створюють органічної системи з тенденцією саморозвитку – синергійний ефект досягається завдяки свідомим колективним зусиллям учасників проекту. Управління відкритим проектом та мультипроектом не має чіткого розмежування – проте як особливість останнього можна вказати реалізацію управлінського впливу завдяки встановленню пріоритетів та формуванню дієвих механізмів мотивації.

Таким чином, автори [1] говорять про можливість існування проектів, що не мають чіткої обмеженості у часі або чіткої мети – тобто не відповідають одним з ключових ознак проекту. Цю точку зору поділяють Asquin A., Condor, R., Schmitt C., які вважають, що підприємницькі проекти можуть бути набагато ширшими ніж просто створення чи придбання нового підприємства і реалізовуватися у вигляді програми, яка сама по собі не має чітко визначеного результату, проте окремі проекти у її складі розглядаються як послідовні періоди з окресленими цілями [6, р. 6–7];

5) за рівнем науково-технічної значимості результату:

– модернізаційний – проект, в результаті реалізації якого покращується конструкція виробу або технологія, проте вони не набувають радикальних змін;

– новаторський (пов'язаний з поліпшувачими інноваціями) – проект, в результаті реалізації якого конструкція нового виробу суттєво відрізняється від попередніх версій (наприклад, завдяки використанню рішень, які раніше застосовувались для інших конструкцій, але нових для цього типу виробів);

– випереджальний (пов'язаний з базисними інноваціями) – проект, в результаті реалізації якого створюється продукт, заснований на випереджальних технічних рішеннях;

– піонерний (пов'язаний з базисними інноваціями) – проект, в результаті реалізації якого з'являються виробу, матеріали та технології, що раніше не існували (з можливим розширенням переліку функцій та властивостей);

6) за ступенем (силою) взаємного впливу:

– незалежні: проекти, які при одночасній реалізації не впливають на прибутковість один одного;

– взаємовиключаючі (конкуруючі): проекти, одночасна реалізація яких є економічно недоцільною,

оскільки у такому разі прибутковість одного з них знизиться до нуля;

– умовні: проекти, прийняття одного з яких нецільно без прийняття іншого;

– замішуючі: проекти, ефективність та прибутковість яких знижуються за умови одночасної реалізації;

– синергічні: проекти, що істотно підвищують ефективність та прибутковість один одного за умови одночасної реалізації. При цьому сумісний ефект є більшим суми ефектів від реалізації цих проектів окремо.

Слід зауважити, що однозначне рішення щодо остаточного вибору проекту можливо лише у випадку незалежних або взаємовиключаючих проектів, інші комбінації потребують проведення ретельного аналізу можливих наслідків одночасної реалізації.

Висновки. Отже, узагальнюючи погляди на зміст підприємницького проекту, можна трактувати його як підприємницьку ініціативу, підґрунтям якої є бізнес-модель,

та яка має певні ознаки проекту (мету з інноваційною складовою, наявність бюджету, обмеженість у часі, тощо). Характеристиками такого проекту є причина виникнення, пов'язана з новими можливостями, орієнтація на впровадження інновацій, бізнес-модель як основа, рушійна сила у вигляді особистого інтересу підприємця та можливість реалізації на базі нового чи вже існуючого підприємства із залученням внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Використання типології підприємницьких проектів дозволить як обирати методи вирішення окремих проектних завдань і підходи до оцінки результатів, так і впорядкувати проекти та визначити пріоритети за умови одночасної реалізації. Подальші дослідження даного напрямку, на наш погляд, повинні бути пов'язані з визначенням особливостей підприємницьких проектів у різних сферах діяльності, уточненням і розширенням переліку їх типологічних ознак, а також із опрацюванням змістовного наповнення сфери управління підприємницькими проектами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Березін О.В., Безпарточний М.Г. Управління проектами : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2014. 272 с.
2. Аптекар С.С., Верич Ю.Л. Проектний аналіз : підручник. Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. 308 с.
3. Шаров Ю.П., Безуглий Д.Г. Типологія проектів місцевого самоврядування та її використання для методичної підтримки обґрунтування проектів. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 6-7 (32-33). С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.15421/151633>
4. Горбаченко С.А. Проектний менеджмент : навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань 12 «Інформаційні технології». Одеса : НУ «ОЮА», 2020. 263 с.
5. Карпов В.А. Планування та аналіз підприємницьких проектів. Одеса : ОНЕУ, 2014. 243 с.
6. Asquin A., Condor R., Schmitt C. Studying Entrepreneurial Project: Opportunities and New Avenues in the Field of Entrepreneurship Research. Paper presented at the 1st International Conference «Entrepreneurship, Innovation and SMEs». January, 2011. 14 p.
7. Mbiru J.E. Developing an Entrepreneurial Project Management Model for Social Enterprise Organisations. Submitted in fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy University of Tasmania. December, 2019. 280 p. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ca&user=tDx36JcAAAAJ&citation_for_view=tDx36JcAAAAJ:Y0pCki6q_DkC (дата звернення: 03.11.2023).
8. Miahkykh I., Shkoda M. Methodological Aspects of the Project Approach for Development of Entrepreneurship. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. P. 94–97 DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.247232>
9. Patzelt H., Behrens J., Wolfe M.T., Shepherd D.A. Perceived project transition support and employees' assessments of entrepreneurial project performance. *Journal of Business Venturing*. 2020. № 35. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2018.06.005>
10. Shao Q.-G., Liou J.J.H., Weng S.-S., Su P. Constructing an entrepreneurship project evaluation system using a hybrid model. *Journal of Business Economics and Management*. 2020. № 21(5). P. 1329–1349. DOI: <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.13165>
11. Блага Н.В. Управління проектами : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 152 с.
12. Crawford L., Hobbs J.B., Turner J.R. Investigation of potential classification systems for projects. Paper presented at PMI Research Conference: Frontiers of Project Management Research and Applications, Seattle, Washington. Newtown Square, PA: Project Management Institute. 2002. URL: <https://www.pmi.org/learning/library/investigation-potential-classification-systems-projects-8967> (дата звернення: 03.11.2023).
13. Wysocki R.K., McGary R. Effective project management. Traditional, adaptive, extreme. 3d ed. Indianapolis : Wiley Publishing. Inc., 2003. 464 p.
14. Швиданенко Г.О., Бойченко К.С. Розвиток підприємства: стратегічні наміри, ризики та ефективність : колективна монографія. Київ : КНЕУ, 2015. 231 с.
15. Гавриш О.А., Дергачова В.В., Кравченко М.О. та ін. Менеджмент стартап проектів : підручник для студентів технічних спеціальностей другого (магістерського) рівня вищої освіти. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2019. 337 с.
16. Словник української мови : в 11 томах / за ред. І.К. Білодіда. Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. URL: <https://ukr-lit.com.ua/slovnyk/класифікація> (дата звернення: 03.11.2023).
17. Філософський енциклопедичний словник / за ред. Шинкарук В.І. та ін. Київ НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди. Абрис, 2002. 742 с.
18. Нечаєва І.А., Коляда К.Г., Пуліна Т.В. Методика оцінки інвестиційної привабливості ІТ-компанії за допомогою показників аналізу акцій та інтегрального показника інвестиційної привабливості. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 41–45.
19. Пуліна Т.В. Методичні підходи до створення та розвитку кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості: монографія. Запоріжжя : Акцент, 2013. 408 с.

REFERENCES

1. Berezin O. V., Bezpartochnyi M. H. (2014) Upravlinnia proektamy [Project management]: navchalnyi posibnyk. Sumy: Universytetska knyha, 272 p. (in Ukrainian)
2. ApTekar S. S., Verych Yu. L. (2008) Proektnyi analiz [Project analysis]: pidruchnyk. Donetsk: DonNUET, 308 p. (in Ukrainian)

3. Sharov Yu. P., Bezuhlyi D. H. (2016) Typolohiia proektiv mistsevoho samovriaduvannia ta yii vykorystannia dlia metodychnoi pidtrymky obgruntuvannia proektiv [Typology of local self-government projects and its use for methodical support of project justification]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, no. 6-7 (32-33), pp. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.15421/151633> (in Ukrainian)
4. Horbachenko S. A. (2020) Proektyni menezhment: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzi znan 12 "Informatsiini tekhnologii" [Project management: educational and methodical manual for the training of higher education applicants in the field of knowledge 12 "Information technologies"]. Odesa: NU "OIuA", 263 p. (in Ukrainian)
5. Karpov V. A. (2014) Planuvannia ta analiz pidpriemnytskykh proektiv [Planning and analysis of entrepreneurial projects]. Odesa: ONEU, 243 p. (in Ukrainian)
6. Asquin A., Condor R., Schmitt C. (2011) Studying Entrepreneurial Project: Opportunities and New Avenues in the Field of Entrepreneurship Research. Paper presented at the 1st International Conference "Entrepreneurship, Innovation and SMEs", 14 p.
7. Mbiru J. E. (2019) Developing an Entrepreneurial Project Management Model for Social Enterprise Organisations. Submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy University of Tasmania. 280 p. Available at: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ca&user=tDx36JcAAAAJ&citation_for_view=tDx36JcAAAAJ:Y0pCki6q_DkC (accessed November 03, 2023).
8. Miahkykh I., Shkoda M. (2021) Methodological Aspects of the Project Approach for Development of Entrepreneurship. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, no. 18, pp. 94–97. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.247232>
9. Patzelt H., Behrens J., Wolfe M.T., Shepherd D.A. (2020) Perceived project transition support and employees' assessments of entrepreneurial project performance. *Journal of Business Venturing*, no. 35. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2018.06.005>
10. Shao Q.-G., Liou J. J. H., Weng S.-S., Su P. (2020) Constructing an entrepreneurship project evaluation system using a hybrid model. *Journal of Business Economics and Management*, no. 21(5), pp. 1329–1349. DOI: <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.13165>
11. Blaha N. V. (2021) Upravlinnia proiektamy: navch. posibnyk [Project management: tutorial]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 152 p. (in Ukrainian)
12. Crawford L., Hobbs J.B., Turner J.R. (2002) Investigation of potential classification systems for projects. Paper presented at PMI Research Conference: *Frontiers of Project Management Research and Applications*, Seattle, Washington. Newtown Square, PA: Project Management Institute. Available at: <https://www.pmi.org/learning/library/investigation-potential-classification-systems-projects-8967> (accessed November 03, 2023).
13. Wsocki R. K., McGary R. (2003) Effective project management. Traditional, adaptive, extreme. 3d ed. Indianapolis: Wiley Publishing. Inc.
14. Shvydanenko H. O., Boichenko K. S. (2015) Rozvytok pidpriemstva: stratehichni namiry, ryzyky ta efektyvnist: kolektyvna monohrafiia [Enterprise development: strategic intentions, risks and efficiency: collective monograph]. Kyiv: KNEU, 231 p. (in Ukrainian)
15. Gavrish O. A., Dergachova V. V., Kravchenko M. O. (et al.) (2019) Menezhment startap proektiv: pidruchnyk dlia studentiv tekhnichnykh spetsialnosti druhooho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Management of startup projects: a textbook for students of technical specialties of the second (master's) level of higher education]. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vydavnytstvo "Politekhnik", 337 p. (in Ukrainian)
16. Bilodid I. K. (eds.). (1970–1980) Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Instytut movoznavstva. Kyiv: Naukova dumka, no. 4. Available at: <https://ukr-lit.com.ua/slovyk/класифікація> (accessed November 03, 2023). (in Ukrainian)
17. Shynkaruk V. I. (eds.) (2002) Filosofskiy entsyklopedychnyi slovyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. NAN Ukrainy, In-t filosofii imeni H.S. Skovorody. Kyiv: Abrys, 742 p. (in Ukrainian)
18. Nechaieva I. A., Koliada K. H., Pulina T. V. (2018) Metodyka otsinky investytsiinoi pryvablyvosti IT-kompanii za dopomohoju pokaznykiv analizu aktsii ta intehralnoho pokaznyka investytsiinoi pryvablyvosti [Assessment methodology investment attractiveness of the IT company using stock analysis indicators and an integral index of investment attractiveness.]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 19, pp. 41–45. (in Ukrainian)
19. Pulina T. V. (2013) Metodychni pidkhody do stvorennia ta rozvytku klasternykh obiednan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti: monohrafiia [Methodical approaches to the creation and development of cluster associations of food industry enterprises: monograph]. Zaporizhzhia: Aktsent, 408 p. (in Ukrainian)